מדרש · אגדה

מדרש אבא גוריון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מדרש אבא גוריון

מקור הטקסט: ובלכתך בדרך

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מדרש-אבא-גוריון/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרשה א 4
פרשה ב 9
פרשה ג 10
פרשה ד 18
פרשה ה 20
פרשה ו 21
פרשה ז 23

פרשה א

א אבא גוריון איש צדיין אמר חמשה דברים מדסגיאו דייני שיקרא סגיאו סהדי שיקרא מדסגיאו דלטוריא סגיאו ממוניהן דגוברין חטופין מדסגיאו אפייא חציפתא איתנטלא יקרא דבני אנשא מדאמר זעירא לרבא אנא רב מינך איתקטעו שנייא מבני אינשא מדארגיזו בנייא חביבא קדם אבוהון דשמיא העמיד עליהם מלך חנף ואיזהו זה אחשורוש שנאמר ממלוך אדם חנף ממוקשי עם (איוב לד ל) ולמה נקרא שמו חנף לפי שהרג [את אשתו מפני אוהבו והרג אוהבו בשביל אשתו הרג] ושתי בשביל המן ואת המן בשביל אסתר [יש לך חנף גדול מזה] וכיון שמלך צווחו הכל ווי ווי ויהי בימי אחשורוש: [ויהי בימי אחשורוש]. ר' ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש (ישעיה מא ד) מתחלת ברייתו של עולם גזר הקדוש ברוך הוא מי יהיה לראש בכל דור ודור אדם ראש ליצורים קין ראש להורגים הבל ראש לנהרגים נח ראש לנמלטים אברהם ראש לנמולים יצחק ראש לנעקדים יעקב ראש לתמימים יהודה ראש לשבטים יוסף ראש לחסידים אהרן ראש לכהנים משה ראש לנביאים יהושע ראש לכובשים עתניאל ראש למחלקים שמואל ראש למושחים שאול ראש לנמשחים דוד ראש למנגנים שלמה ראש לבונים נבוכדנצר ראש למחריבים אחשורוש ראש למוכרים המן ראש לקונים כיון שראו הכל שאחשורוש מוכר והמן לוקח התחילו הכל צווחין ווי ווי ויהי בימי אחשורוש:

בימים ההם כשבת. בשעה שבקש אחשורוש לישב על כסא שלמה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אל תנבל כסא כבודך והאיך בא לידו הכסא אחר מיתת שלמה בא ועלה שישק מלך מצרים ונטלה בכתובת בתו דכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים (דה"ב יב ה) בא סנחריב ונטלה ממצרים והביא עמו לארץ ישראל כשעלה להלחם בירושלים ואותה שעה שנפל סנחריב נטלה חזקיהו והצליח [בכל מלכותו] שנאמר ויצליח חזקיהו בכל מעשהו (דה"ב לב ל) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"ב ט כג) ובחזקיה כתיב ורבים מביאים מנחה לה' ומגדנות לחזקיהו (דה"ב לב כג) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"ב ט כג) ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך וגו' (מ"ב כ יב) וכשראה חזקיהו את הכסא אמר מה ראה שלמה אבי לעשות שש מעלות לכסא אלא כנגד ששה בנים שעתידים לצאת מזרעו של דוד שיהיו בהם ששה מדות ואלו הן שלמה יאשיהו דניאל חנניה מישאל ועזריה וברוח הקודש עשאו כנגד ששה מלכים שעתידין לישב עליו ואלו הן שלמה רחבעם חזקיה אמון מנשה יאשיהו ועלה פרעה נכה ונלחם ביאשיהו ונטלה לישב עליה ולא היה יודע (מנהגו) [מנגנו] והכהו הארי על ירכו והיה

צולע ונקרא שמו פרעה נכה ומתרגמינן פרעה חגירא וכשבא נבוכדנצר למצרים ומצא הכסא והוליכה לבבל וביקש לישב עליה ולדון את צדקיהו ברבלה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא [רבש"ע] יתקיים בנו הכתוב ואויבינו פלילים (דברים לב לא) אף הוא לא היה יודע מנהגו של מנגנון והכהו הארי על צד שמאלו ונפל ממנה ועליו הכתוב אומר איך נפלת משמים הילל בן שחר (ישעיה יד יב) וכי משמים נפל אלא מכסא נפל שנאמר בו וישב שלמה על כסא ה' (דה"א כט כז) וכשמלך דריוש והחריב לבבל נטלו והוליכו לעילם אשר במדי הה"ד ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט לח) ואעפ"כ לא ישב עליו וכשעלה אחשורוש בנו הביא חכמים לעשות כמותו ולא יכלו לעשות כמותו ובאי זה צד היה עשוי היה מכובש באבנים טובות ומרגליות כמוהו לא נעשה לכל מלך ושש מעלות היו לו ומשש מעלות היה עולה בו ושש דרכים היה לו ועל כל דרך שש מעלות ועל כל מעלה שני אריות ובמגנון היה עולה וכיון שהמלך דורס היו האריות פושטין את ידיהן זה מזה וזה מזה והיה כתב מורשם בידיהם פנה לימינו וקורא לא תכירו פנים במשפט פנה לשמאלו והיה קורא לא תקח שוחד וכן בכל י"ב אריות כתוב בהן כגון אלו הפסוקים וכל מעלה היה מכובשת באבנים טובות מהן לבנות ומהן ירוקות אדמדמת ואבני קריסטלינון ואילני תמרים מקיפין לכסא מכורכין בבגדי שש וטווסין של שן מוכנין כנגד כנפי הנשרים ושני עמודים של שיש על ראשי האריות ושני אריות של זהב חלולים משני צדי הכסא והיו מלאים מכל מיני בשמים ושתי קתדראות היו עומדין משני צדי הכסא אחד לגד החוזה ואחד לנתן הנביא ושבעים קתדראות מקיפין לכסא לשבעים זקנים ועל כל דרך ודרך שני אריות ושני נשרים עומדים על רגליהם זה כנגד זה וכשהמלך עולה לכסא נותן רגלו על מעלה הראשונה חוזר הגלגל בתוך המגנון והארי פושט את ידו של ימין והנשר גפו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה למעלה השנייה עמד על המעלה וגלגל חוזר והנשר פושט גפו של ימין והארי ידו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה וכן לכל מעלה ומעלה והיה טווס של כסף טען במגנון למלך ומושיבו על הכסא והנשרים פורסים גפיהם והיו עולים במגנון ומסככים למעלה מראשו ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ונוטלת את התורה ונותנה אותה על ברכיו לקיים מה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים יז יט) וארי פושט ידו ונוטל העטרה ונותנה על ראשו והעומדים [שם] אומרים תקום מלכות בית דוד לעולם. ועל כל מעלה ומעלה היו בו חיות טהורות כנגד טמאות במעלה הראשונה שור וכנגדו ארי שניה טלה [וכנגדו] זאב שלישית גדי [וכנגדו] נמר רביעית צבי [וכנגדו] דוב חמישית נשר [וכנגדו] יונה ששית נץ [וכנגדו] צפור והוא עולה ונותן שלום ביניהן

והיה קורא על כל מעלה ומעלה פסוק אחד על מעלה ראשונה אומר תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים יט ח) בשניה עדות ה' נאמנה מחכימת פתי (שם שם) בשלישית פקודי ה' ישרים משמחי לב (שם שם ט) ברביעית מצות ה' ברה מאירת עינים (שם שם) בחמישית יראת ה' טהורה עומדת לעד (שם שם י) בששית משפטי ה' אמת צדקו יחדו (שם שם) ואח"כ וישב שלמה על כסא ה' וכהן גדול וסנהדרין באין ושואלין בשלומו ויושבין מימינו ומשמאלו ודנין עמו את הדין וכשהיו באין העדים לפני המלך המגנין פוקים והגלגלים חוזרין והאריות נוהמין והנשרים פורחין והטווסין מצפצפין וכל כך למה לחטוף לבם ויעידו האמת וכיון שראה אחשורוש ביקש לישב עליו ולא יכול שלח והביא אומנין מצור ומאלכסנדריא ולא עשו כמותו ועשה כסא וישב עליו ושלש שנים עסקו בו לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו: [בשנת שלש למלכו]. ובשנת שלש ישב על אותו כסא ועשה משתה לכל שריו ועבדיו ולמה עשה משתה יש אומרים איפרכיות עמדו עליו וכבשם ויש אומרים יום גינוסיא שלו היה ושלח אגרות לכל שרי המדינות לבא לעשות לפניו שמחה באו לפניו מאה ועשרים ושבעה גדולים בני מלכים מן קכ"ז מדינות שהיה שליט בהם וכולם עטופים אצטלאות של לבן ובאו והיו מסובין על מטות של זהב ושל כסף:

בהראותו את עושר. ומהיכן היה לו העושר הזה אמר ר' תנחומא נבוכדנצר עינו צרה היה בממונו וכיון שנטה למות אמר כל הממון הזה איני מניחו לאויל מרודך בני עשה ספינות נחשת ומילאן זהב והטמינן בארץ והפך פרת עליהן וכשעמד כורש לבנות בית המקדש הפך פרת מעליהן ומצאן שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך ומטמוני סתרים (ישעיה מה ג) אמר ר' לוי ששה תיסוריות מלאין כסף וזהב היה מראה להם אחשורוש בכל יום ויום באותן שמונים ומאת יום שנאמר בהראותו את עושר כבוד מלכותו [ואת יקר תפארת גדולתו הרי ששה] וישראל היו שם וכשהיו ישראל רואים כלי בית המקדש שם לא היו רוצים להסב עמהם ועשה להם מסיבה לעצמם:

ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם וגו'. אמר ר' חנינא בר פפא מלמד כששמעו גדולי הדור ברחו אמר ר' שמעון בן יוחאי מכאן שאכלו בשולי גוים בעל כרחם אמר ר' חנינא בר עיגול אמרו לישראל יכול אלקיכם לעשות לכם כסעודה זאת לעתיד לבא אמרו לו [אותה סעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא עליה נאמר] עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד ג) אם עושה לנו כזה אנו אומרים לו כבר אכלנו כמותה על שלחנו של אחשורוש:

בחצר גנת ביתן המלך. היו נטועים אילני פירות ובשמים ועשויה כיפים עד חצי האילנות ורצופה אבנים טובות ומרגליות והאילנות מצילות עליהן:
חור כרפס ותכלת. היו יריעות של בוץ וארגמן וטבעות של כסף מקושרות בחבלי בוץ והיה ארגמן פרוש תחת רגלי המשמשים ומרקדין לפני המסובין:
והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים. מי שהיה שותה בכוס זה לא היה שונה ושותה בו אלא מכניסו ומוציא אחר. דבר אחר שונים הביא כליו וכלי כל העולם כליו נאים מכלי העולם כלי וכלי בית המקדש כלי בית המקדש נאים מכליו משל למטרונה שהיתה מבטת בשפחתה [כל זמן שהיא מבטת בשפחתה] פניה משתנות כך כל זמן שכלי בית המקדש רואין כלי אותו רשע משתנים ונעשים כעופרת:
והשתיה כדת. כדת כל אומה ואומה אילין מדאי לא שתו מזגיא ארטון מן גרבא. כדת כל מקום ומקום אית אתר דבעי למיכל ובתר כן משתייא ואית דבעי למשתיא ובתר כן למיכל:
אין אונס. אמר רבי לוי כך היה טכסיס של אנשי פרס היו משקין בכוס גדול מחזיק (ר"ה שמיטות) [ד' ה' שמיניות] ונקרא פתקא ואפילו מת או משתגע לא היה מחזירו עד ששותיהו ושרי המשקים שלהם היו מתעשרים מאותן המסובין שלא ישקו אותם בו אבל אחשורוש לא הכניס אותו הכוס לתוך סעודתו דכתיב אין אונס:
לעשות כרצון איש ואיש. אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע יכול אתה לעשות כרצון איש ואיש שני אנשים מבקשים [לישא] אשה אחת שמא יכולה לינשא לשניהם וכן שתי ספינות מפורשות לים הגדול אחת מבקשת רוח דרומית ואחת [מבקשת] רוח צפונית שמא יכולה רוח אחד לנהוג את שתיהן שני בני אדם באים אצלך למחר איש יהודי ואיש צר ואויב יכול אתה לצאת ידי שניהם כאחד אלא לרומם לאחד ולצלוב את אחד ומי יכול לעשות כרצון איש ואיש הקב"ה דכתיב ביה רצון יראיו יעשה (תהלים קמה יט) ר' הונייא בשם ר' לוי אמר בעוה"ז כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מביא רוח אגרסטס בעולם ומנהיג את שתיהן כאחד שנאמר אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ (ישעיה מג ו):
גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות. אמר ר' יצחק שהיתה מוזגת להם יין שחור. מה ראה הכתוב לפרסם סעודה של ושתי אמר ר' יהושע בן קרחה להודיעך לאיזה שלוה אסתר נכנסת אמר ר' מאיר אם כן נתן הקב"ה למכעיסיו לעושה רצונו על אחת כמה וכמה:

בית המלכות מלמד שנתנה אותן בבתים מצויירים מקום שהמלך ישן דאמר ר' אבין רוצה אשה שהיא מבטת בציירות נאות מליכל עגלות מפוטמות:

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין. אמר ר' אבהו כשישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובתשבחות לפני הקדוש ברוך הוא אבל אומות העולם כשאוכלין ושותין מתחילין [בדברי] תיפלות הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו לא מדאי ולא פרסאי אלא כשדאי ואין כיוצא בו בעולם אמר להם מבקשים אתם לראותה אמרו לו הן ובלבד ערומה. ד"א כטוב לב המלך ביין. א"ר לוי אומות העולם אין להם טובה בטוב לב המלך אין כתיב כאן אלא כטוב [לב המלך] אבל ישראל [כתיב בהם] וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב (מ"א ח סו). ר' יודן ור' לוי אמרו משמיה דר' יוחנן כל מקום שנאמר במגילת אסתר מלך אחשורוש באחשורוש הכתוב מדבר ובכל מקום שנאמר מלך סתם במלך מלכי המלכים הכתוב מדבר כטוב לב המלך ביין כטוב לבו של הקב"ה ביינה של תורה:

אמר למהומן. מהומן זה מלאך הממונה על החימה בזתא זו ביזה חרבונה אחר בא בגתא ואבגתא א"ר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא מצחק אני עליכם כאבגתיים מאחורי הקוריוס: להביא את ושתי המלכה בכתר מלכות אמר ר' אבא שלא יהיה עליה כלום אלא הכתר וערומה ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אין הרשעים נדונים בגיהנם אלא ערומים שנאמר ה' בעיר צלמם תבזה (תהלים עג כ) ולמה בעיר אמר ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן מקום שהלסטים מקפח תמן נצלב. אמר ר' יונתן אף המצריים לא נידונו אלא ערומים שנאמר וברוח אפך נערמו מים (שמות טו ח):

ותמאן המלכה. שלחה לו דברים שנוגעים בלב אמרה לו מה נפשך אם רואין אותי כעורה הרי אתה מתגנה בי ואם רואים אותי יפה יתנו עיניהם להרוג האיש ההוא ומקלקלין בי [רמזתו לא נרמז עוקצתו לא נעקץ] שלחה לו אי טפש יצא לבך מיינך דע שאני בת בתו של נבוכדנצר שהיו מלכים ורוזנים עשויים מרמס לפניו ולא היה האיש ההוא קומיס איסתבליאות של בית אבא וספין בקורסין לרוץ לפני מרכבתו קטידיקון של אבא לא נידונו ערומים דכתיב באדיין גובריא אילין כפיתו בסרבליהון (דניאל ג כא). מיד:

וחמתו בערה בו. אמר רב חנינא באותה שעה רמז הקב"ה למלאך הממונה על החימה א"ל חות ומתח קיטומי לזרוק גפן באתונא א"ר יוחנן כל אותן שבע שנים משנהרגה ושתי עד שנצלב המן היתה חמתו בוערת בו. מתיבי הא כתיב כשוך (אסתר ב א) כשוך ולא שוך שכיכה ולא שכיכה וכיון שנצלב המן וחמת המלך שככה:

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. אמר ר' סימון זה שבטו של ישששכר שנאמר ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים (דה"א יב לב):
והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא. כרשנא מן אפריקי שתר מן אנדיקיאה אדמתא מן אדום תרשיש מן קרשון מרס מרסנא ממוכן מן ירושלים:
כדת מה לעשות. למה עלתה לה כך לפי שלא היתה מנחת לאחשורוש לבנות בית המקדש ואומרת לו מה שהחריבו אבותי אתה רוצה לבנות:
ויאמר ממוכן. מה ראה ממוכן לקפוץ על העצה פליגי בה תרין אמוראין חד אמר מפני שלא זימנתו לסעודה וחד אמר מפני שסיטרתו על פניו ויש אומרים בת היתה לו והיה מבקש להשיאה למלכות:
ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. אמר ר' חנינא בר אבהו כתיב כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידיו תרפינה (איוב ה יח) בלשון זה ניטלה המלכות מזקנה שנאמר ונתנה לרעך הטוב ממך (ש"א טו כח) ובו בלשון חזרה לה המלכות שנאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה:

פרשה ב

אחר הדברים האלה כשוך חמת. כשהפך מיינו ביקש אותה אמרו לו אתה הרגת אותה אמר להם למה אמרו לו שאמרת שתבא לפניך ערומה ולא באה אמר להם לא יפה עשיתי ומי נתן לי עצה להרגה אמרו לו שבעת שרי פרס ומדי מיד הרגן ולפיכך לא הזכירן עוד ויש אומרים שנתנו לו עצה לבטל בנין בית המקדש לפיכך נגזר עליהם מיתה:
ושמו מרדכי. הרשעים קודמין לשמן נבל שמו (ש"א כה כה) גליות שמו (שם יז ד) שבע בן בכרי שמו (ש"ב כ א) אבל הצדיקים שמן קודמין להם ושמו מנוח (שופטים יג ב) ושמו שאול (ש"א ט ב) ושמו ישי (ש"א יז יב) ושמו אלקנה (שם א א) ושמו בועז (רות ב א) ושמו מרדכי. דומין לבוראן דכתיב ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו ג):
ויהי אומן את הדסה היא אסתר. רב אמר בת ארבעים שנה היתה ושמואל אמר בת שבעים היתה ורבנן אמרו בת שבעים וחמש שנים. ר' ברכיה בשם רבנן דתמן אמרו אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם את יצאת מבית אביך כשהייתה בן ע"ה שנים חייך אף הגואל שעתיד לעמוד ממך על בנייך במדי לא תהא אלא בת ע"ה שנה מנין הדס"ה. כי אין לה אב ואם אמר ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר הקב"ה לישראל אתם בכיתם יתומים היינו ואין אב (איכה ה ג) אף הגואל שאני עתיד להעמיד עליכם במדי אין לו לא אב ולא אם [הה"ד כי אין לה אב ואם]:

ותהי אסתר נושאת חן. ר' נחמיה אמר העמיד מדיות מכאן ופרסיות מכאן ואסתר יפה מכולן. ר' לוי אמר נשאת חן טעונה חן [יותר מיוסף] ביוסף כתיב ויט אליו חסד (בראשית לט כא) ברם הכא כתיב ותהי אסתר נשאת חן ותשא חן וחסד לפניו:

ויאהב המלך את אסתר. א"ר חלבו מלמד שאף הנשואות הביאו לפניו דכתיב מכל הנשים ומכל הבתולות:

וימליכה תחת ושתי. אמר ר' לוי איקונין של ושתי היה מעל מטתו וכשהנשים נכנסות היה מסתכל בהן ובאיקונין של ושתי ולא היה כמות ושתי [וכשנכנסה אסתר] טרד איקונין של ושתי העמיד של אסתר:

אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה אמר ר' יהודה בר סימון בשם ריב"ל היה שואלה ואמר בת מי את והיא אומרת לו בן מי אתה אמר לה אני מלך בן מלך והיא אומרת לו ואני מלכה בת מלכים אמרה לו הלא מתוך דבריך הרגת את ושתי אמר לה לא מדעתי אלא מדעת שרי פרס ומדי הרגתיה אמרה לו המלכים הראשונים לא היו מתנהגים על ידי דעת סרוחה אלאע"יהנביאים נבוכדנצר מה כתיב ביה אדין אריוך בהתבהלא הנעל לדניאל קדם מלכא (דניאל ב כה) בלשצר מה כתיב ביה באדיין דניאל הועל קדם מלכא (שם ה יג) אמר לה ואית הכא מן ההוא קירצא טבא אמרה לו בלוש ותשכח:

קצף בגתן ותרש. ומה הקצפון היה שם מעמיד שנים ומושיב אחד מעמיד שני קלוסנטרון ומושיב הברברי הזה:

פרשה ג

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן. לא נתגדל המן אלא לרעתו. אמר ר' יהושע בן לוי משל לגולייר שקלל בנו של מלך אמר המלך אם אני הורגו יאמרו הכל גליור הרג אמר המלך אגדלנו ואחר כך אהרגנו עשה אותו טריכונוס ואח"כ עשה אותו הגמון ואחר כך התיז את ראשו כך אמר הקדוש ברוך הוא אם יהרג המן שיעץ לבטל בנין בית המקדש אין מי יודעו אלא יתגדל ואח"כ יתלה:

וישם את כסאו. לאדם שיש לו סייחה וחמורתא וחזירתא והיה נותן לחמורתא ולסייחה במדה ולחזירתא שלא במדה אמרה חמורתא לסייחה אנו שעושין מלאכה לבעל הבית נותן לנו במדה ולחזירתא שאין עושה מלאכה נותן לה שלא במדה אמרה סייחה לחמורתא תבא השעה ותראה כיון שבא קלנדס נטלו החזירתא ונחרוה הוי אומר לא המאכל גורם אלא הבטלה לכך נאמר אחר הדברים האלה גידל ואחר כך ויתלו את המן על העץ. כתיב אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד (איוב כו) מה

הגללים הללו מזוהמין כך הוא מזוהם רואיו יאמרו איו (שם) חמיין ליה ולא חכימין ליה היכן הוא המן והיכן שלותו מה כתיב למעלה מן הענין ויתלו שניהם על העץ אף סופו של אותו האיש לעלות ולצלוב רבי [פנחס] הוי משתעי הדין עובדא אריא עביד סעודתא לכל חייתא ובעירא ועבד להון גנונא מן מלכי דאריותא כיון דאכלו אמרו מאן יימר לן זמירא תלו עיניהון בתעלא אמר להו עיינין אתון לי למאן דאימא אמרו ליה אין דלי עניה כלפי משכי מעלויהון ואמר מאן דחמין לן מעלאי יחמי לן מתתאי כך מי שהראה לן בצלובן של בגתן ותרש יראה לנו בצליבא של המן ומי שפרע מן הראשונים הוא יפרע מן האחרונים:

ד"א אחר הדברים האלה. הרהורי דברים היה שם מי הרהר ר' יהודה אומר המן הרהר אמר הדא אסתר אין יהודאה היא קרובתי היא מן אבי עשו דכתיב הלא אח עשו ליעקב (מלאכי א ב) ואין משאר עממין היא כל העממין קרובין אלו לאלו ראוי אני לטול פרוקופי מתחת ידה ור' נחמיה אמר אחשורוש הרהר אמר מרדכי זה אני חושב לו טובה והוא ישב כאן ומבקש לבנות בית המקדש לבנותו אי אפשר להחזירו אי אפשר אלא הריני מגרה בו [את] המן ויהיה זה בונה וזה סותר וחכמים אומרים הקב"ה הרהר אמר מרדכי זה צדיק גמור הוא אם נוטל פרוקופי יבא המן ויסגל ממון ויבא מרדכי ליטול ממנו ויבנה בית המקדש:

וכל עבדי המלך. ר' יוסי ב"ר חנינא פתח טמנו גאים פח לי (תהלים קמ ו) אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע פרשו לי אומות העולם פח לי אומרים לי עבוד ע"ז לשמוע להם אני נענשת לפניך שלא לשמוע להם הורגים אותי א"ר חנינא לזאב שפרסו לו מצודה על פי הבאר אם ירד לשתות ניצוד ואם אינו יורד ימות בצמא:

ויהי באמרם אליו יום ויום. ר' בנייה בשם ר' לוי אמר בניה של רחל ניסן שוה וגדולתן שוה ניסן שוה לשם ויהי כדברה אל יוסף יום יום (בראשית לט י) וכאן ויהי באמרם אליו יום יום וגדולתן שוה ביוסף כתיב ויסר פרעה את טבעתו (שם מא מב) ובמרדכי כתיב ויסר המלך את טבעתו ביוסף כתיב וישם רביד הזהב (שם שם) וכאן כתיב ועטרת זהב גדולה (אסתר ח טו) ביוסף כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה (בראשית מא מג) וכאן כתיב וירכיבהו על הסוס ברחוב העיר (אסתר ו ט). ר' לוי בשם ר' חמא ב"ר חנינא אמר אמר להם מרדכי משה רבינו הזהירנו בתורה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה (דברים כז טו) וזה הרשע שם עצמו ע"ז ועוד ישעיה הנביא אמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא (ישעיה ב כב) ולא עוד אלא שאני יליד בית איסגינטורין

של מלך ומשתחוה להדיוט הדא הוא דכתיב ותגשן השפחות וגו' ותגש גם לאה וילדיהן ואחר נגש יוסף ורחל וגו' (בראשית לז ז) ועדיין זקני בנימין לא נולד:

וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו. אמר ר' אבא תחשכנה עיניהם מראות (תהלים סט כד) לפי שמראית עיניהם של רשעים מורידים אותם לגיהנם שנאמר ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טובות הנה וגו' (בראשית ו ב) וירא עשו (שם כח מח) וירא בלק (במדבר כב ב) וירא בלעם (שם כד א) וירא המן (אסתר ג ה) לפיכך הם מתביישין במראות עיניהם שנאמר יראו גוים ויבושו (מיכה ז א) אבל מראית עיניהם של צדיקים מעלה אותם שנאמר וישא עיניו ויראו והנה שלשה אנשים נצבים (בראשית יח ב) וירא והנה באר בשדה (שם כט ב) וירא פנחס (במדבר כה ז) וירא והנה הסנה (שמות ג ב) ולפיכך שמחים במראית עיניהם שנאמר יראו צדיקים וישמחו (איוב כב יט):

וימלא המן חמה. אמרו מה עשה המן כשעבר ולא עמד מרדכי ממקומו ולא שאל בשלומו בא לו מצד אחר ועשה עצמו כאילו שאל מרדכי בשלומו ואמר ליה מרי עליך שלום אמר ליה מרדכי אין שלום אמר ה' לרשעים (ישעיה נז כא) מיד וימלא המן חמה:

ויבז בעיניו וגו'. אמר ר' לוי לעוף שקינן על שפת הים ועלה הים והציף את קנו מה עשה עמד והתחיל ממלא פיו מים ונותנו בחול וממלא פיו חול ונותנו בים בא חבירו וא"ל מה אתה עושה ותתיגע אמר לו אין זו מכאן עד דאנא עביד הדין ימא חול א"ל שוטה שבעולם כמה תסתופף כך ויבקש המן להשמיד את כל היהודים א"ל הקב"ה שוטה [שבעולם] אני בקשתי להשמידם ולא יכלתי שנאמר ויאמר להשמידם לולי משה בחירו (תהלים קו כג) ואתה מבקש להשמידם סוף שהוא נופל בידם. שישראל נמשלו לצורים שנאמר כי מראש צורים אראנו (במדבר כג ט) ועובדי אלילים נמשלו לחרס שנאמר ושברה כשבר נבל יוצרים (ישעיה ל יד) נפל כיפה על קדרה ווי לקדרה נפל קדרה על כיפה ווי לקדרה כך כל מי שבא ומזדווג להם לישראל נוטל את שלו מתחת ידיהם:

הפיל פור הוא הגורל. אמר רב חמא בר חנינא א"ל הקדוש ברוך הוא את הוא גורלן של ישראל:

מיום ליום ומחודש לחודש. ארז"ל כשאמר המן להפיל גורלות [התחיל להפיל גורלות] לימים שנאמר מיום ליום. עלה יום א' לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע בי נבראו שמים וארץ ואמרת אם ימדו שמים ממעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל (ירמיה לא לו) ורשע זה מבקש לאבדן עקור שמים וארץ ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ב' לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבש"ע בי נברא רקיע והבדלת בין מים העליונים למים התחתונים ובניך הבדלת מבין האומות עקור רקיע ואחר כך כלה אותם. בא לו

יום ג' עלה לרקיע אמר לפניו רבש"ע בי נבראו אילנות ובניך מקלסין אותך בהן שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כג מ) עקור אילנות ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ד' עלה לרקיע ואמר לפניו רבש"ע בי נבראו [מאורות] שמש וירח וכוכבים ומזלות וישראל נמשלו בהם שנאמר והנה השמש והירח וגו' (בראשית לז ט) עקור מאורות ואחר כך כלה אותם. בא לו יום ה' עלה לרקיע אמר לפניו רבש"ע בי נבראו בהמות ועופות ומקריבין לפניך קרבן עקור בהמה ועוף ואח"כ כלה אותם. בא לו יום ו' עלה לרקיע אמר בי נבראו אדם וחוה וישראל קרויין אדם שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יחזקאל לד לא) [בטל כל בני אדם ואחר כך כלה אותם]. בא לו יום ז' עלה לרקיע אמר כתיב ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם (שמות לא יז) עקור אותו ואח"כ כלה אותם כיון שראה שלא היה יכול לימים בא לו לחדשים שנאמר ומחודש לחודש (אסתר ג ז) ועלה לניסן זכות הפסח לאייר זכות המן לסיון זכות מתן תורה לתמוז זכות הארץ לאב והפכתי אבלם לששון (ירמיה לא יג) לאלול זכות החומה דכתיב ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול (נחמיה ו טו) לתשרי זכות הרגלים לחשוון זכות שרה לכסליו וטבת זכות חנוכה לשבט זכות אנשי כנסת הגדולה באדר שמח אמר אבדוק המזלות טלה ויקחו להם איש שה (שמות יב ג) שור שור או כשב (ויקרא כב כז) תאומים פרץ וזרח שנאמר והנה תאומים בבטנה (בראשית לח כז) סרטן זכות יונה אריה זכות דניאל בתולה זכות חנניה מישאל ועזריה מאזנים זכות איוב שנאמר ישקלני במאזני צדק (איוב לא ו) עקרב זכות יחזקאל שנאמר ואל עקרבים אתה יושב (יחזקאל ב ו) קשת זכות יוסף שנאמר ותשב באיתן קשתו (בראשית מט כד) גדי זכות יעקב שנאמר ואת עורות גדיי העזים (שם כז טז) דלי זכות משה שנאמר וגם דלה דלה לנו (שמות ב יט) דגים לא מצא להם זכות אמר כשם שהדגים נבלעים כך שונא ישראל נבלעים תפושים הם בידי כהדא נונא א"ל הקב"ה לית אינון בידך אלא את בידיהון מה הדג הזה פעמים בולע ופעמים נבלע אף את נבלע בידיהן:

ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם. כד אנן בעין למיזבן מנהון מיד סוגרים עלינו שוקים ומשחקים עלינו ומכניסין הפרד בממוננו חדא לשבעה יומין שבתא לתלתין יומין ריש ירחא בניסן פסחא בסיון עצרתא ואית להון ירחא ומפסידין בו ממונו של עולם ריש שתא ויומא רבא וחגא דמטללא תמניא יומין כל יומא אכלין ושתין ורווין ונפקין ויתבין ומבזי ליה למלכא א"ל הקדוש ברוך הוא רשע יאות זנית אלא מה הנאה דלא מנית אינון תרין

יומין דאנא עתיד למיתן בהון שמחה במפלתו של אותו רשע כדכתיב להיות עושים את שני הימים האלה (אסתר ט כז):

ולמלך אין שוה להניחם. אמר ר' לוי כל מה שהיה המן מקטרג ישראל מלמטה היה מיכאל מלמד זכות מלמעלה אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאין מקטרגין שעבדו ע"ז ולא על שגילו עריות ולא על ששפכו דמים אלא על ששומרים תורתך א"ל הקב"ה חייך לא שבקינון ולא אשבקינון דכתיב כי לא יטוש ה' את עמו (ש"א יב כב):

אם על המלך טוב. אמר ליה [וכמה אינון א"ל] המן השתא אין אנא יודע מניניהון כמה אינון אלא כד נפקו ממצרים הוו להו שית מאה אלפי גברא על כל חד וחד יהיבנא לך מאה זוזי לחוד קולמוס את יהיב א"ל אחשורוש אף אני רוצה לאבדן אלא מה אעשה שאלקיהם גדול הוא והוא אוהב אותם ביותר וכל העומד עליהם הוא מפילו תחת כפות רגליהם ויש לנו ללמוד מפרעה שמלך מסוף העולם ועד סופו ובשביל שהעביד בישראל שפטם בנגעים גדולים והוציאם ברכוש וקרע להם את הים מה שלא עשה לאומה אחרת ורדף אחריהם בשש מאות אלף וטבעו בים סוף הוא וכל חילו בא עמלק זקינך עליהם בארבע מאות אלף איש גבורים וכלם מסרן אלקיהן ביד יהושע בן נון והרגם שנאמר ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו (שמות יז יג) בא סיסרא עליהם בארבעים אלף ראשי גייסות וכל אחד היה עמו מאה אלף איש וכלם הממם וצוה לכוכבים ושרפום שנאמר מן שמים נלחמו הככבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא (שופטים ה כ) ולסיסרא עצמו מה עשו כמו שספרו לנו אבותינו לא היה גבור כמוהו ובן שלשים שנה היה וכבש כל העולם בכחו ולא היה כרך שלא הפיל חומותיו בקולו ואפילו חיה בשדה כיון שנתן קולו עליה לא זזה ממקומה אמרו עליו פעם אחד ירד לנחל קישון לשתות מים ועלו בזקנו כמה דגים וכשהיה יורד למלחמה היו נושאין אותו תשע מאות סוסים במרכבה ובחזירתו לא היה אחד מהם יוצא מתחתיו בשלום שהיה חותכן כברזל לצמר ולבסוף מסרו אלקיהם ביד אשה ועשאוהו חרפה וקלון לכל העולם ומלכים רבים וגדולים ממנו עמדו עליהם וכלם הפילם וביטלם מן העולם והיו חרפה לדורות ואנו על אחת כמה וכמה חדל לך מהרעה הזאת ואף על פי כן היה מטריחו בכל יום אמר לו אחשורוש הואיל וכן נימלך בחכמים ובחרטומים מיד קיבץ כל חכמי אומה ולשון א"ל מה אתם אומרים רצונכם שנאבד אומה זאת שמעשיה משונים מכל הבריות אמרו לו מי זה שרוצה להכשילך במכשול גדול כזה אם ישראל יאבדו אין העולם יכול להתקיים אפילו שעה אחת לפי שאין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שהוגין בה יומם ולילה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג כה) ולא עוד אלא שכל אומות העולם קרויין

נכרים שנאמר וגם את הנכרי (מ"א ח מא) וישראל קרויין בנים שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד א) ויש אדם שנוגע בבניו של הקדוש ברוך הוא שהוא מלך בעליונים ובתחתונים ובידו רוחות ונשמות והוא משפיל ומרומם ממית ומחיה וינקה מהם א"ל המן אלקיהם שעשה להם כל הנסים עזבם והסתיר פניו מהם ואינו מסתכל בהם שהרי נבוכדנצר עלה והחריב ביתו ושרף היכלו ולא עמד כנגדו שנאמר ויאמרו לא יראה יה וגו' (תהלים צד ז) כיון שאמר להם כעניין זה מיד קיבלו ממנו ועמדו והסכימו עמו אמר להם אחשורוש [נפיל גורלות] אם יעלה הכסף בידי והעם בידך הרי הם מסורים לך ואם יעלה העם בידי והכסף בידך אינם מסורים לך מיד הפילו גורלות ורוח הקודש צווחת ואומרת ואל עמי ידו גורל (יואל ד ג) ועלו העם בגורלו של המן מיד צרה לו צרה גדולה על הכסף ראה אחשורוש ושאירע לו על הכסף מיד ויסר המלך את טבעתו וגו':

ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך. איני מבקש לא משכרן ולא מהפסדן השיבה רוח הקודש ואמרה לו הכסף נתון לך העץ נתון לך דחשבניה דדין כחשבניה דדין:

ויסר המלך את טבעתו. רבנן אמרין אחשורוש היה שונא את ישראל יותר מהמן מנהגו של עולם דרכו של לוקח לתת ערבון למוכר ברם הכא ויסר המלך את טבעתו:

ויקראו סופרי המלך. מה כתיב בהון כל עממיא אומיא ולשניא [די דארין בכל ארעא] שלמכון יסגא ידוע לכון כי אדם אחד בא לפנינו לא מארצנו ולא מאדמתינו אלא מזרע עמלק בן גדולים הוא והמן שמו ושאל ממני שאלה קטנה וקלה אמר עם אחד יש בינינו ובזוי מכל העמים מכשול בכל זמן ודומים כמשוגעים וחפצים ברעתינו ורוחם גסה וקללת המלך שרויה בפיהם ומה קללה מקללים אומרים ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו (תהלים י טז) ועוד אומרים לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים (תהלים קמט ז) וכופרים בטובה מימיהם מה עשו לפרעה העני כשירדו למצרים קבלן בסבר פנים יפות והושיבן במיטב הארץ בארץ גושן וזן אותן בשני רעבון והאכילן מכל טובה פלטין היה לו לבנות שם ולא היה יכול לעמוד כנגדן ובאו עליו בעלילה אמרו לו לזבוח לאלקינו אנחנו הולכין ולבסוף ג' ימים אנחנו חוזרין רצונך להשאילנו כלי כסף וכלי זהב ובגדים ומרגליות ונלך והשאילום וטענו כל אחד ואחד מהם תשעים חמורים עד שניצלו אותם הלכו ונתעכבו ולא חזרו הלכו אחריהם בשביל ממונם ומה עשו להם אדם אחד היה עמהם ושמו משה בן עמרם ונטל מקלו וליחש עליו והכה בים ויבש ואיני יודע במה יבשו והעבירם בתוכו כיון שראה כן פרעה אף הוא נכנס אחריהם והיה מבקש לחזור ולא יכול ואיני יודע במה רדפו ונשקע הוא וכל חילו ולא זכרו הטובה שעשה עמהם פרעה. עמלק אבי אבא מה עשו לו בשעה שבא עליהם למלחמה שנאמר ויבא עמלק

(שמות יז ח) מהיכן בא א"ר כרוספדי מאצל בלעם הרשע בא שהלך ליטול עצה ממנו א"ל אני יודע שבעל עצה ומחשבה אתה וכל היועץ עמך אינו נכשל מה אתה יועצנו אלו המצריים שעשו להם כמה טובות כך עשו להם שאר בני אדם על אחת כמה וכמה א"ל לך עשה עמהם מלחמה ואם אתה לא תוכל להם אין כל בריה יכולה להם לפי שהן תלויין בזכותו של אברהם אף אתה כן מיד בא עליהם למלחמה מה עשה אותו משה היה לו תלמיד אחד ושמו יהושע בן נון אכזרי בלא רחמנות ואמר לו משה בחר לנו אנשים (שמות יז ט) איני יודע אם בכשפים בא עליהם מה עשה משה נטל אבן וישב עליה ואיני יודע מה היה לוחש עד שרפו ידיהם של עם עמלק ונפלו לפניהם הרוגים שנאמר ויחלוש יהושע את עמלק (שם) באו לארץ סיחון גבורי עולם היו ואיני יודע במה הרגום באו למלכי מדין אף אותם איבדום מה עשה תלמיד של משה שהכניסם לארץ ז' עממים איבדם מן העולם ונטל ארצם מידם ואיבד ל"א מלכים ולא ריחמן ועוד באו לסיסרא ואיני יודע מה עשו לנחל קישון וגרפם ושטפם לים הגדול. ושוב היה להם מלך אחד ושמו דוד והיה יוצא ומשחית ומכלה כל האומות ולא היה מרחם לכל בריה שנאמר ואיש ואשה לא יחיה דוד (ש"א כז יא) עמד אחריו שלמה בנו ובנה להם בית אחד וקראו בית המקדש ואיני יודע מה היה להם בתוכו וכשבאים עליהם למלחמה נכנסים בתוכו ועומדים שם ואיני יודע מה עושים בו לשעה קלה יוצאין והורגין הכל ולא היה מדה טובה שלא נתגאו בה ומתוך טובה יתרה שהיה להם לא חשבו כל אומה ולשון בעיניהם עד שבא עליהם אדם אחד נבוכדנצר שמו והיה ממשלה בידו וקיבץ עליהם כל העולם כולו ותפשם ולא הועיל להם כשפיהן מהם הרג מהם השליך בקולרין ובשלשלת של ברזל והביאום ביניו ואעפ"כ לא שינו מעשיהם המכוערים ומשחקים עלינו בכל יום ומתלוצצים ומלעיגים עלינו ועל יראתנו ותועבה אנו בעיניהם בנותינו אינם לוקחים ובנותיהם אינם נותנים לנו לחמנו אינם אוכלים ומשקנו אינם שותים ואפילו מלכנו דומה בעיניהם כאשה נדה הללו המדות מגונות באומה זו ועוד מה שאין אנו יכולים לספר ועכשיו חשבנו והפלנו גורלות על שנים עשר חדשי שנה ונפל הגורל [על חדש אדר והפלנו על ימי החודש ונפל הגורל] על שלשה עשר יום לחדש ועכשיו בזמן שאיגרות הללו באות לידיכם השחיתו והשמידו לא תשאירו מהם פליטה:

נוסח אחר בלשון ארמי ע"פ כ"י ב"מ:

ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון. מה כתיב בהון. (כל) [לכל] עממיא אומיא ולשנייא [די דארין בכל ארעא] שלמכון ישגא. ידוע לכון דגוברא חד אתא לוותנא לא מדילנא ולא מארענא אילהן מזרעא דעמלק (בין) [ביר] רברבין עלמא הוא והמן שמיה ושאיל מיננא

שאלתא זעירתא ואמר עמא חד אית ביננא דבזיזא מכל עמא דזמנין לתקלא ולקלקולא ומשתנין בגאותא יודען בבישותנא ואחסורנא ולטין אינון למלכא ולטותא דמלכא תדירא בפומהון וכד לטויתהון אמרין ה' מלכותיא קאים לעלם ולעלמי עלמיא אבדו בני עממיא מאתריה. ותו אינון אמרין למיעבד פורענותא בעממיא וכפרין אינון בטיבותא כל ימיהון מה עבדו לפרעה מלכא דמצראי נחתו לארעיה בעדן כפנא ערטלאין אינון נשיהון וטפליהון וקבלינון בסבר פנים יפות בחדוון ואותבינון בטוב ארעיה וזנינון ומרעם לא חסרו פלטורין הוה ליה למיבני ואמר להון למבנייה ושרו למיבנייה בתרעמנותא ועד כאן מתבני ולא שלים אתו עלוהי כולהון בתסקופי מילין ואמרו ליה מהלך תלתא יומין נהך ונדבח קדם ה' אלהנא ונהדר וניתוב במטי מנך הב לן מנין דכסף ומנין דדהב איצטלוון ולבושין ושאלינון וטענו ית בעיריהון כל אחד תשעים חמורים ורוקינו ית מצראי ולא חזרו להון קדל אזל בתריהון פרעה כד חזינון ערקין לשזבא ית נכסיה כד מטנון על ימא הוה ביניהם גבר רב (תרשיא) [חרשיא] דאיתרבי בביתיה ומשה בן עמרם שמיה ורמא ית חוטרי על ימא ובזייה ואעבר ית משריתיה בימא ושניק רתיכי פרעה ושפר גברוהי ומשרייתה ואליהון הוה בסעדהון כל עדן דאינן קיימין אורייתה לא שבק חד למיקם קדמהון ואף בלעם נביא חד דהוה ביננא קטלו בחרבא וכדון עבדו לסיחון ולעוג מלכיא תקיפיא דארעא דכנען וקטלו ותרוכינון מן ארעיהון ואחסינו יתה ואף מלכא רבא יקירא דעמלק שציאו אינון מלכיהון ונביאהון ובתר כן קם מלכא אכזראה דוד שמיה וקטיל בפלישתאי אדומאי עמונאי ומואבאי ולא קם חד קדמוהי ובתר כן קם שלמה בריה גבר חכים וסוכלתן ובנא להון ביתא בירושלם דלא אתבדרון לכא ולכא וכד סגיאו בארעא חבו קדם אלקיהון ומסרינון ביד נבוכדנצר מלכא ואזלינון לבבל ועד כען דאינון תחות ידנא נחנא כלא חשיבן קדמיהון ודתיהון ונימוסיהון משנין מכל עמא ולא מתחתנין בנא וית אלהנא לא סגדין ולא חשחין ליקרותנא ולא מיסגד קודמנא כבני חרי לא עביד עבודתנו ולפיקודנא לא צייתו בכן איתכנשו קדמנא רברייא סגנייא פחייתא והתיבנא עיטא וטעם וקיימנא איסר ורשום כדת מדי ופרס דלא תנגדי לשציותהון מדרי עלמא ושלחנא איגרתא בכל שבע ועשרים ומאה מדינה די במלכותאי לקטלא יתהון בניהון נשיהן וטפליהון וגבר לא ישתייר מתחות ידכון ביום תלתא עשר דירחא באדר כמא דעבדו לאבהתנא וכמה דחשיבו למיעבד לנא ונכסיהון יהון למיבז בכן תשכחון רחמין קדמאי דא נשתוון איגרתא די שלח אליכון ארתחששת מלכא דמדי ופרס:

פרשה ד

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה. וכשיצא המן מפלטין של מלך ואיגרות בידו וכל שרי המלך אחריו. פגע בהם מרדכי ראה שלשה תינוקת יוצאין מבית רבן אמר להם מרדכי אמרו לי פסוקיכם פתח ראשון ואמר אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא (משלי ג כה) פתח שני ואמר עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל (ישעיה ח י) פתח שלישי ואמר ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט (שם מו ד) מיד צחק מרדכי א"ל המן מה אמרו לך התינוקת הללו שצחקת א"ל בשורות טובות בשרוני מיד כעס המן בלבו אמר איני שולח יד תחלה אלא בתנוקת הללו אמר ר' יצחק נפחא בעלילה גדולה בא המן על ישראל שנאמר ובמלאות הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה (אסתר א ה) ואין עם אלא ישראל שנאמר עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק (דברים לג יט) א"ל המן לאחשורוש אלקיהם של אלו שונא זמה הוא אלא העמד עליהם זונות ועשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו כרצונם שנאמר לעשות כרצון איש ואיש ומי שירצה לבוא יבא ומי שלא ירצה לבוא לא יבא כדי שלא יהא להם פתחון פה לומר על כרחם הביאום גזר המלך כך מיד עמד מרדכי והכריז ואמר בניי הואיל ולרצונכם הוא אל תלכו שלא יהא פתחון פה לשטן עליכם הניחו דברי מרדכי והלכו לבית המשתה א"ר ישמעאל שמונה עשר אלף ותשע מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו וקלקלו והשטן השטין אותם לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע עד מתי תדבק באומה זו שהם מכעיסים לפניך אם רצונך תאבד אומה זו מן העולם א"ל תורה מה תהא עליה אמר לפניו תסתפק בעליונים אף הקדוש ברוך הוא השוה דעתו לכך באותה שעה אמר הקב"ה למה לי אומה זו שבשבילה רבו אנחותיי בכל יום שנאמר אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם (דברים לב כו) הביאו לי אגרות וכתבו עליהם כלייה מיד הביא השטן איגרות וכתב וחתם כיון שראתה תורה כך יצאה בבגדי אלמנותיה ונתנה קולה בבכי ולקול בכייתה צעקו מלאכי השרת שנאמר הן אראלם צעקו חוצה וגו' (ישעיה לג ז) ואמרו אם אין ישראל שמעטיפין דם לשמונה אנו מה צריכים לעולם דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג כה) וכתיב הבט לברית כי מלאו מחשכי ארץ וגו' (תהלים עד כ) כיון ששמעה חמה ולבנה כך חגרו שקים ונתנו קולם בבכי שנאמר שמש וירח קדרו וככבים אספו נגהם (יואל ב י) ושמים וארץ נתאבלו שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם (ישעיה נ ג) מיד רץ אליהו בבהלה אצל אבות העולם וצדיקי עולם ונביאים הראשונים ואמר להם שמים וארץ וצבא מרום בוכים במר נפש וכל העולם אחזתו חיל

כיולדה ואתם שוכבים במנוחה אמרו לו על מה אמר להם מפני שנגזר על שונאי ישראל כלייה למה מפני שנהנו בסעודה של אחשורוש כיון ששמע משה כך אמר לאליהו כלום יש אדם כשר באותו הדור א"ל יש אדם אחד ושמו מרדכי א"ל לך והודיעו ויעמוד הוא משום ואנו מכאן א"ל רועה נאמן כבר כתבו כלייה על צאנך וכבר חתומה אמר להם לאבות העולם אם בטיט חתומה רחמינו נשמעים ואם בדם חתומה מה שהיה היה בא אליהו אצל מרדכי והודיעו שנאמר ומרדכי ידע וגו' ועד עכשיו לא היה יודע אלא דלא היה מתייירא עד שבא אליהו והודיעו מה שהסכימו למעלה מיד ויקרע מרדכי את בגדיו מה עשה קבץ כל תינוקות של בית רבן ועינה אותם מלחם וממים והלביש שקים עליהם והיו צועקים בבכיה וביללה באותה שעה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל זמן שאומות העולם עומדים עלי אינם מבקשים ממני לא כסף ולא זהב אלא לכלותינו מן העולם שנאמר ואכרות קומת ארזיו (ישעיה לז כד) עמד עלי נבוכדנצר מלך בבל ובקש לכלותי מן העולם שנאמר אכלני הממני נבוכדנצר מלך בבל (נחמיה יא לד) אימתי הממני בשעה שהעמיד צלם בהיכל קיבץ עלי שבעים מלכים ודן אותי לפניהם ואמר לי השתחוו לצלם א"ל חנניה מישאל ועזריה אין אנו משתחוים אמר להם מפני מה אמרו לו מפני שגזירותיו של הקב"ה קשים מגזירותיך שאמר לנו לא יהיה לך אלקים אחרים על פני (שמות כ ג) אמר להם ולמה מרדתם בו אמרו לו לכך באנו לידיך אמר להם אין אתם מתייראין מכבשן האש שלי אמרו לו וכי אש שלך קשה מאשו של הקדוש ברוך הוא והלא שש אשות יש לו להקב"ה יש אש אוכלת אש זה אשו של הקדוש ברוך הוא שהיא אוכלת אש של מלאכי השרת ויש אש שמתייירא מאשו של הקב"ה שבשעה שהפיל חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש ירד גבריאל וצינן את האש ולא היה לכבשן האש רשות להבעיר ויש אש שאוכלת ושותה זה אשו של אליהו שנאמר ואת המים אשר בתעלה לחכה (מ"א יח לח) ויש אש שותה ואינה אוכלת זה אישו של חמה ויש אש אוכלת ואינו שותה זה אש שלנו ויש אש לא אוכלת ולא שותה זה אש של מלאכי השרת ולא עוד אלא שאש שלך אינה אלא לפי שעה אבל אשו של הקדוש ברוך הוא אדם נכוה בה לעולמי עולמים ולא עוד שאין מניחין נשמתו לצאת אלא מטרפת בתוכו וכשאדם מרחיק ממנו ארבע מאות ושלשים פרסאות הוא נכוה בה ועוד ז' מדורים יש בגיהנם וכל מדור ומדור עומקו מאה ריבוא פרסאות והתחתון שבהם ארקא שמו והוא חציו אש וחציו ברד וכשדנים בו הרשע מוציאין אותו מאש לברד ומברד לאש ועוד מדה אחרת יש בו יש עקרב אחד שיש בו תשע מאות ותשעים ותשע חליות ועל כל חוליא וחוליא יש לו תשע מאות וצ"ט חביות של דם וכל חבית וחבית יש בו תשע מאות וצ"ט לוגין

ואדם שכופר בהקב"ה ומשתחווה לצלם דנין אותו בכולם ואנו היאך נשתחוה לצלמא דדהבא ואילולי אותן צדיקים שקדשו את שמך כבר אבדנו מהעולם ועכשיו עמד עלינו המן הרשע וביקש לעקור את הגפן ולא גזר להניח מחצה או שליש או רביע אלא את הגפן כולה שנאמר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן:

ותבאנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד. יש אומרים מעוברת היתה והפילה וכן הוא אומר על כן מלאו מתני חלחלה צירים אחזוני כצירי יולדה (ישעיה כא ג):

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו. ברמז דבר לה על המן שהוא מגזע עמלק שכתוב בו אשר קרך בדרך (דברים כה יח):

ויבא התך. כשראהו המן להתך נכנס ויוצא בעטו והרגו לפיכך אין מזכירו עוד אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וכך נהיה רוח הקודש תהא משמשת בהם שנאמר ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר:

פרשה ה

ותאמר לו זרש אשתו. אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא שלש מאות וששים בעלי עצה היו לו לאותו רשע וכולם לא היו יודעים כזרש אשתו אמרה לו אדם זה שאתה אומר אם מזרע היהודים הוא לא תוכל לו אלא בחכמה אם תפילהו לכבשן האש כבר עלו מתוכו חנניה מישאל ועזריה ואם לבית האסורים תאסרהו כבר יצא מתוכו יוסף ואם במולא תסיק תחתיו כבר התחנן מנשה ונעתר לו הקב"ה ונפק ממנה ואם במדברא תגיליניה כבר פרו ורבו בו ואם תעויר עיניו סגיאן דקטל שמשון כד עויר אלא צלוב יתיה על צליבא דלא אשכחן דשיזיב מניה. מיד וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ. נטל ארז מגינת הביתן ארכו חמשים אמה ורחבו שתים עשרה אמה ויש אומרים פרשנדתא בנו היה הגמון בקרדוניא והביא מתיבתו של נח. והוציאו בהלל וזמר והכינו על פתח ביתו ואמר למחר בשעת קריאת שמע של שחרית אתלה מרדכי עליו וכיון שהכינו מדד עצמו עליו השיבתו בת קול ואמרה נאה לך העץ מתוקן לך העץ ששת ימי בראשית מיד הלך לבית המדרש ומצאו לו למרדכי יושב וראשי התינוקת מפולשין באפר ושקים במתניהם וסופדים ובוכים וציוה ומנה אותם ומצאם כ"ב אלף ונתן קולרין בצואריהן ושלשלות ברגליהן והפקיד עליהם שומרים ואמר הללו אני שוחט תחלה ואח"כ אני תולה את מרדכי ואמותן היו מביאות להם לחם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו ומניחים ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבינו לא נאכל ולא

נשתה אלא בתעניתינו נמות עייפים והיה כל אחד גולל ספרו ונותנו לרבו ואומרים סבורים היינו שבזכות התורה נאריך ימים שנאמר כי היא חייך ואורך ימיך (דברים ל כ) ועכשיו שלא זכינו טול ספרך מידינו מיד צעקו כולם צעקה גדולה ומרה ואמותיהן גועות כפרות מבחוץ ובניהם כעגלים מבפנים עד שעלתה צעקתם וצעקת אבות העולם למרום בסוף ג' שעות בלילה נשמעה בכייתם לפני הקדוש ברוך הוא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע קול גדיים וכבשים אנו שומעין באותה שעה עמד משה רבינו בבכיה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא קול גדיים וכבשים הם אלא קול קטני עמך ישראל ששרויין בתענית היום ג' ימים ואסורין בקולרין ובשלשלת של ברזל ולמחר עומדין בשחיטה כגדיים וכבשים ולב אויב שמח עליהם באותה שעה נתגלגלו רחמים של הקב"ה ושיבר החותמות וקרע האיגרות וגידע קרן רשע והשיב מחשבתו הרעה בראשו והרים קרן ישראל והצמיח להם ישועה. אמר ר' חלבו אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקת של בית רבן ואף מחשבתו של המן הרשע לא ביטלה אלא בשבילם שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (תהלים ח ג) ועליהם נתנבא שמואל ומה קול הצאן הזה באזני (ש"א טו יד) ואין עוז אלא תורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן (תהלים כט יא) ואומר סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה' קול בכיי (שם י ט) וששו עליונים ושמחו תחתונים והודו ושבחו למי שאמר והיה העולם שנאמר יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם (שם סג ו):

פרשה ו

בלילה ההוא נדדה שנת המלך. באותה שעה ירד גבריאל אצל אחשורוש והיה מנדד שנתו מעיניו וחובטו בקרקע שס"ו פעמים ואמר לו כפוי טובה שלם טובה לבעליו מיד גזר להרוג כיתות של נחתומים ושל טבחים ושל משקים ואמר להם סם מות נתתם לי לאבדני מן העולם אמרו לו אדונינו המלך ממאכל אסתר והמן אכלת וממשקה ששתו שתית אם הם במדה זו הרגנו ואם לאו למה אנו נהרגין הלכו וראו אסתר והמן שאין להם צער חזר המלך ואמר מי עשה לי טובה ולא שלמתי לו. מיד:

ויאמר להביא את ספר הזכרונות. אמר ר' יוחנן שמשיי בן המן היה קורא וכשהיה מגיע לזכות מרדכי היה גולל והדפין נגללין מאליהן. ויש אומרים האותיות זעקו מעצמן ואמרו אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש שנאמר ויהיו נקראים לפני המלך. מיד:

ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה [ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר]. כיון שהזכירו לפניו מרדכי בא עליו מעט שינה וראה בחלומו המן עומד והסייף בידו להורגו ונבעת המלך ונדדה שנתו ויאמר מי בחצר:

ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עומד בחצר. אמר כל מה שראיתי בחלומי אמת הוא:

ויאמר המלך יבא. א"ל יודע אני בך שבעל עצה אתה וכל היועץ בך אינו נכשל מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו מיד ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני כסבור היה המן שאין המלך רוצה לכבד יותר ממנו לכן אמר לו יביאו לבוש מלכות:

יביאו לבוש מלכות. שארגתו לברק לילות [ועוד אחר איצטביג שמו שהביאו לדריוש ממדינת הים] ועוד כלי אחר שהביאו לכורש ירוק שמו ואחר שתרוג שמו שפירא וקורין לו ונחש טוב יכידיני:

ואשר נתן כתר מלכות בראשו ואחד מגדולי מלכות יכריז לפניו ויאמר כל מי שאינו כורע ומשתחוה לזה הוא להריגה וביתו ינתן לו כיון שהזכיר לפניו הכתר נשתנו פניו של אחשורוש אמר זה הוא חלומי כיון שראה המן שנשתנה פניו של אחשורוש שוב לא הזכיר הכתר אלא ונתון הלבוש והסוס וגו':

ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש וגו' ועשה כן למרדכי היהודי א"ל אדוני המלך הלא אני ואתה כתבני להשמיד ולהרוג לו ולכל זרעו א"ל אל תפל דבר מכל אשר דברת באותה שעה קרא אחשורוש לחרבונא ולשרים אחרים שילכו עמו אמר להם הזהרו שלא יפיל דבר מכל אשר דבר וילכו עמו כיון שראהו מרדכי חשב ואמר כמדומה אני שרשע זה בא לרומסני בסוסו אמר לתלמידיו ברחו שלא תכוה בגחלתי אמרו לו בין לחיים בין למות עמך אנו. מה עשה נתעטף בטליתו ועמד בתפלה אדהכי קרב אותו רשע ויתיב ליה גבי תלמידיו אמר במה אתן עסוקין אמרו לו במצות העומר שהיו ישראל מקריבין אמר להם במה הוה דכספא או דדהבא א"ל דשערין א"ל בכמה הוא טימיה דידיה בעשרה או בעשרים קונטירין א"ל סגין סגין בעשרה מעי א"ל קומו דנצחן עשרה מעי דידכון לעשרת אלפא כיכרא כסף דידי מן דמצלי א"ל סך לבוש הדין לבושא דמלכותא א"ל מה את מבזה מלכותא אית בר נש לביש לבושא דמלכותא ולא סחי אזיל בעי בלנא ולא אשכח מה עביד אסר זירתיה ואסחיה כיון דעל א"ל לבוש הדין כלילא א"ל ואית בר נש דלביש כלילא ולא מספר אזיל בעי ספרא ולא אשכחיה מה עביד אזיל לביתיה ואייתי מאני דספרא וספר ליה שרי מתנח א"ל מרדכי מאי האי א"ל ווי להההוא גברא מדעביד קומיס פנטון קוזמוקלטור איתעבד בלן וספר א"ל ולית אנא חכים לאבוי דהאי גברא דהוה בלן

וספר בכפר קורינוס כמה שנין ואילין הוה מאני ספרא דידיה א"ל קום רכוב על הדין סוסיא א"ל לית בי כח דאנא גבר סיב א"ל ואנא נמי גבר סיב א"ל את גרמת לנפשך א"ל קום רכיב ואנא מימיך קדלי ודרוס עלי וסליק ורכוב לקיים מה שנאמר ואתה על במותימו תדרוך (דברים לג כט) כיון שרכב על הסוס היו מקלסין לפניו ואבוקות דולקות לפניו והוא משבח להקדוש ברוך הוא ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני ה' העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור (תהלים ל ב ג ד) תלמידיו אמרו זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה (שם שם ה ו) אותו רשע מה אומר ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם ה' ברצונך העמדתה להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל (שם שם ז ח) אסתר אומרת אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך (שם שם ט י) ישראל אמרו שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה (שם שם יא יב) ר' פנחס אמר בקריאת שמע היה עסוק ולא הספיק לגמור למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך (שם שם יג):

וישב מרדכי אל שער המלך. מלמד ששב לשקו ולתעניתו. אמר ר' חלבו כל מי שלובש שק ומתענה אינו מעבירו מעליו עד שנעשה בקשתו:

והמן נדחף אל ביתו. ובידו ארבע מלאכות בלנאי וספר גליור וכורז:

עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו אמרה אסתר דיברורין הוא ובניו איפרכון במדינות שמא ימרדו:

פרשה ז

ויתלו את המן על העץ. מה עץ היה אמרו חכמים בשעה שבא להכינו קרא הקב"ה לעצים ואמר להם מי יתן נפשו ויתלה רשע זה עליו תאינה אמרה אני אתן את נפשי שממני מביאין ביכורים ולא עוד אלא שבי נמשלה ישראל שנאמר כביכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם (הושע ט י) גפן אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר גפן ממצרים תסיע (תהלים פ ט) רימון אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כפלח הרמון רקתך (שה"ש ו ז) אגוז אמר אני אתן נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר אל גנת אגוז ירדתי (שם ו יא) אתרוג אמר אני אתן נפשי שממני נוטלין ישראל למצוה שנאמר פרי עץ הדר (ויקרא כג מ) הדס אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר והוא עומד בין ההדסים (זכריה א ח) זית אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר זית רענן יפה פרי תואר (ירמיה יא י) תפוח אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל

שנאמר תחת התפוח עוררתיך (שה"ש ח ה) דקל אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר זאת קומתך דמתה לתמר (שם ז ח) ערבה אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כערבים על יבלי מים (ישעיה מד ד) ארז אמר אני אתן את נפשי שבי נמשלה ישראל שנאמר כארז בלבנון ישגה (תהלים צב יג) באותה שעה בא קוץ לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבש"ע אין לפניך לא משא פנים ולא מקח שוחד אני שאין בי זכות להתלות אני אתן את נפשי ויתלה טמא זה עלי מיד קבל ממנו באותה שעה גזר אותו רשע לעבדיו לעשות עץ גבוה חמשים אמה אמר כדי שיראה בכל המדינה אמרו לו והיכן נמצא כזה אלא בדירה שלך יש אומרים החריב אכסדרה שלו ונטלו משם והכינו והשיב הקב"ה גמולו בראשו ונתלה הוא ובניו כן יקלקל הקדוש ברוך הוא מחשבות אויבינו מעלינו ושלום על כל ישראל אמן:

אמר ר' יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי רוח שבזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו ועכשיו כל מי שדעתו שפלה כאילו הקריב כל קרבנות שבעולם שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה (תהלים נא יט) ולא עוד אלא שתפלתו אינה נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (שם) וכתיב קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע (שם לד יט):